

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

DOI 10.31651/2524-2660-2020-2-231-237
ORCID 0000-0003-3932-1824

КОТЕЛЯНЕЦЬ Юлія Сергіївна,

старша викладачка кафедри методик дошкільної та початкової освіти,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка
e-mail: youliana15@i.ua

УДК 37.015.31-053.4+37.013.73(045)

ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В статті обґрунтовано актуальність формування творчої активності дітей за допомогою фольклору в процесі інтеграції різних видів художньої діяльності в теорії та практиці дошкільного виховання. Розкрито різні підходи до розуміння сутності понять «творчість», «активність» та відображено основні тлумачення цих термінів у філософії, психології та педагогіці.

На основі аналізу досліджень визначені можливості таких видів усної народної творчості, як казки, прислів'я й приказки, загадки в формуванні творчої активності, закладені в їх характері й змісті.

Ключові слова: творчість; активність; дошкільники; художній розвиток; усна народна творчість; суб'єкт діяльності.

Постановка проблеми. Одним з важливих завдань розвитку особистості дитини дошкільного віку є опанування нею духовного багатства, культурно-історичного досвіду народу, що створюється століттями великою кількістю поколінь.

Зміни в економічній і соціальній сферах життя вимагають підготовки підростаючого покоління, здатного адаптуватися в мінливих умовах, яке вміє прийняти рішення, зробити самостійний вибір, проявити ініціативу, володіє досить високим рівнем загальної та національної культури. Лише творчі особистості, здатні здійснювати розвиток країни, її рух по шляху прогресу. У зв'язку з цим виникає необхідність пошуку нових підходів до визначення змісту виховання й освіти, до створення особистісно-орієнтованої моделі виховання й освіти дітей дошкільного віку. Одним із дієвих засобів виховання такої людини є усна народна творчість.

Можливість використання усної народної творчості в дошкільному закладі для розвитку творчої активності дітей дошкільного віку обумовлена специфікою змісту й форм творів словесної творчості українського народу, характером знайомства з ними й мовним розвитком дошкільнят. Діти добре сприймають фольклорні твори завдяки їх гумору, ненав'язливого дидактизму й знайомим життєвим ситуаціям.

Через усну народну творчість дитина не тільки опановує рідну мову, а й, освоюючи його красу, лаконічність долучається до культури свого народу, отримує перші враження про неї. Словесна творчість народу є особливий вид мистецтва, тобто вид духовного освоєння дійсності людиною з метою творчого перетворення навколишнього світу «за законами краси». Твори українського народного мистецтва через особливу форму вираження ставлення до сприйнятої дійсності, через багату тематику, зміст різнобічно впливають на дитину, навчають образно мислити, басити незвичне в звичайному предметі або явищі, закладають основи естетичної культури, формують повагу до результатів діяльності багатьох поколінь і уміння творчо застосувати отриманий досвід в нестандартних ситуаціях. Тому широкий діапазон досліджень з проблем виховання і освіти, присвячених усній народній творчості.

Аналіз останніх досліджень Питання художньо творчого розвитку особистості є предметом вивчення багатьох наук: філософії, педагогіки, психології. Філософські основи вивчення даної проблеми представлені в працях Аристотеля, Ю. Борева, Г. Єрмаш, О. Лілова, Є. Ануфрієва, С. Подолінського тощо.

Психологічні основи проблеми формування творчої активності дітей старшого дошкільного віку розглядаються в роботах Б. Ананьєва, Л. Виготського, Л. Венгера, Є. Ігнат'єва, Д. Колесова, О. Леонтьєва, Б. Теплова, О. Ухтомського тощо. У педагогічній науці проблеми художньо-творчого розвитку висвітлена в працях Н. Ветлугіної, Т. Комарової, Б. Ліхачова, Н. Сакуліної, А. Шибицької, Т. Шпікалової тощо. Дослідники підкреслюють сензитивність дошкільного віку, і зокрема, старшого до засвоєння суспільно-історичного досвіду людства, до опанування різноманітними видами діяльності, в тому числі й творчої.

У теорії дошкільного виховання питання сприйняття фольклору в різних аспектах

розглядалися дослідниками й практиками (К. Ушинський, О. Капіца, Г. Виноградов, О. Усова, Є. Фльорина, Г. Гучене, М. Новицька, Р. Боша, А. Шибицька, Н. Самсонюк тощо). Дослідники відзначають великий інтерес дітей до творів усної народної творчості. Визначено вплив творів словесної творчості народу на образність і виразність мовлення дітей старшого дошкільного віку (Р. Боша, Н. Насруллаєва). Під впливом різноманітних жанрів усної народної творчості відбувається етично-естетичний розвиток дітей: формуються різноманітні етичні якості, поняття про норми поведінки в сім'ї, суспільстві, здійснюється закладка основ для розвитку у дошкільнят патріотичних почуттів. Твори народної творчості роблять величезний вплив на естетичне виховання дітей дошкільного віку.

Вибір вікової категорії (5-6 рік життя) був обумовлений психологічними особливостями дітей даного періоду розвитку. Як свідчать дослідження лінгвістів, психологів, педагогів (Л. Виготський, Д. Богоявленська, О. Запорожець, О. Ушакова) п'ятишостий роки життя є періодом високої «мовної обдарованості», періодом особливої сприйнятливості до звукової сторони мови, до мови, до образних виразів, до характеристик персонажів і головних героїв художньої літератури, в тому числі фольклору. Діти цього віку здатні спостерігати образи, наприклад, казок і перевітлюватися в героїв і персонажів твору. Дошкільник 5 років, як зазначає О. Запорожець, чітко розрізняє реальні предмети й їхні зображення в казці, у нього виробляється «реалістичний підхід до казкової фантастики», розвивається здатність подумки діяти в уявних ситуаціях, «без якої неможлива ніяка творча діяльність».

Мета статті полягає у висвітленні шляхів формування творчої активності дітей дошкільного віку в процесі ознайомлення з усною народною творчістю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначаючи вплив усної народної творчості на формування творчої активності дітей старшого дошкільного віку, ми звернулися до філософських робіт з проблем творчої активності й художньої творчості (Є. Ануфрієв, Ю. Борев, Ю. Бухалов, Г. Єрмаш, О. Лілов, Я. Пономарьов тощо), досліджень з проблем психології дитячої творчості (Л. Виготський, Л. Венгер, Є. Ігнат'єв, О. Леонт'єв, Б. Теплов та ін.).

Для більшості досліджень, присвячених вивченню творчої активності, вихідним моментом в її визначенні служить філософська категорія, яка розглядає активність, як внутрішньо притаманну властивість

матерії, яка виражає її здатність до само руху, самозміни, саморозвитку.

Поняття «активність» в науковій літературі розглядається неоднозначно.

Активність в роботах педагогів, психологів, філософів розглядається як міра діяльності, можливість взаємодії суб'єктів.

Активність визначається і як відносно стійка властивість особистості. Важливим, на наш погляд, у визначенні творчої активності є розгляд її психологічного аспекту.

У науковій літературі активність особистості визначається, як здатність людини виробляти суспільно значущі перетворення в світі на основі присвоєння багатств матеріальної й духовної культури, що виявляється в творчості. Визначаючи активність особистості, важливо враховувати внутрішню мотивацію діяльності й суб'єктивне ставлення до неї людини, що має велике значення для формування творчої активності.

Вищою формою активності людини й одночасно її характеристикою визнається творчість, творча ж активність визначається як активність людини в тому чи іншому виді творчості, що набуває суттєвих ознак і специфічних особливостей творчості. З цього випливає, що творчість і активність – поняття взаємодіючі, взаємопроникаючі, що впливають один на одного. Виходячи з цього, ми визнали за необхідно розглянути питання, що являє собою творчість.

Поняття творчості у науковій літературі також неоднозначне, як і поняття активності. Воно розглядається в двох аспектах: філософському й психологічному. Психологія розглядає сам процес, психологічний «механізм» протікання акту творчості.

Творчість – діяльність, що породжує щось якісно нове, яке ніколи раніше не існувало [1, с. 556].

Творчість – психологічний процес творення нового, сукупність властивостей особистості, що забезпечують її включеність у цей процес. Творчість передбачає наявність в особистості здібностей, мотивів, знань і умінь, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю [2, с. 351–352].

«Творчість – необхідна умова розвитку матерії, утворення її нових форм, разом з виникненням яких змінюються й самі форми творчості: творчість людини лише одна з таких форм» [3, с. 43].

Творчість – «діяльність, що породжує щось якісно нове, ніколи раніше не існуюче, воно являє своєрідну форму розвитку, і є найвищою мірою діалектичним процесом» [4, с. 60.].

«Творчість в широкому сенсі слова – це здатність людської свідомості й практичної діяльності до перетворення існуючого й творення нового, що відповідає потребам опанування й перетворення дійсності, інтересам прогресу суспільного розвитку. Творчий продуктивний вид діяльності є найбільш складним, вищим ступенем відносин людини до дійсності» [5, с. 3–4].

Творчість розглядається і як форма пізнання дійсності. Причому, в результаті цього пізнання відбувається не копіювання дійсності, а відтворення її через призму людського ставлення до її явищ, через аналіз цінностей цих явищ для людської життєдіяльності.

В роботі Я. Пономарьова процес творчості поділяється на ряд взаємопов'язаних етапів: усвідомлення проблеми, вирішення проблеми, перевірка розв'язання [3]. Кожен з них має свою, важливу для розуміння процесу творчості, характеристику.

Перша стадія пов'язана з виникненням проблемної ситуації. Важливим тут є вміння бачити питання, якщо завдання не подано в готовому вигляді. Ключовим моментом розгляду питання є наявність емоційної реакції (подиву, утруднення), яка потім розглядається як безпосередня причина, що змушує проаналізувати ситуацію, що призводить до розуміння взаємин розрізнено взятих фактів.

Наявність емоційного фактору, що об'єднує враження або образи на основі спільного емоційного впливу на людину, на який вказували багато видатних вчених (А. Виготський, І. Лернер та ін.), має принципове значення в розумінні нами творчої активності дітей старшого дошкільного віку.

Наступний етап – вирішення проблеми, характеризується Я. Пономарьовим як «вирішальний перехід від того, що видно, до того, що відсутнє». Тут відбувається використання раніше отриманих знань в якості засобів вирішення шляхом осмислення їх і перенесення в інші нові умови, що дає можливість зіставлення частини умов, на основі яких будується догадка. На даному етапі відбувається прояв ситуації, виявлення її проміжних ланок і тих прихованих зв'язків, в яких знаходяться факти ситуації. Виробляється робоче поняття, на якому зупиняється пошук.

Заключним етапом є перевірка розв'язання. Тут здійснюється логічний доказ істинності цього судження й перевірка розв'язання засобами практики.

У художньо-творчому процесі Я. Пономарьов виділяє наступні взаємопов'язані сторони:

1. Уміння бачити проблему.

2. Здатність мобілізувати особистий і громадський досвід для постановки гіпотези, визначення шляхів і способів вирішення завдання.

3. Спеціальні спостереження, експерименти й узагальнення у вигляді висновків і гіпотез.

4. Оформлення ідей (образів) у вигляді логічних, образних, математичних, графічних, предметних структур, створення художнього твору.

Значну роль в творчому процесі відіграє творча активність, притаманна кожному людському індивіду, ступінь прояву якої залежить від навколишнього світу, психологічної структури особистості.

Важливою особливістю творчої діяльності є внутрішнє збагачення суб'єкта діяльності. Прагнення людини до можливо більш повного виявлення й розвитку своїх особистісних можливостей, потреба в самовираженні допомагає проявити творчу активність. Тобто творчість, можливо розглядати як особистісний початок людини в будь-якому виді діяльності. Важливе місце тут будуть займати мотиви які спонукають до діяльності; реалізоване діяльністю ставлення людини до дійсності, що має для неї суб'єктивну цінність (значимість); смислові установки й регульовані ними вчинки і діяння особистості.

Таким чином, у вивченні творчості простежуються два підходи: творчість як діяльність; творчість як риса особистості. Розгляд творчості як діяльності і як риси особистості має важливе значення для розуміння нами творчої активності стосовно дітей дошкільного віку.

Виходячи з вищезазначених положень, ми розуміємо активність як внутрішню властивість особистості, її мотиваційно-цільову спрямованість, як здатність людини здійснювати перетворення навколишнього світу й самої себе. Активність яскраво проявляється в творчості – діяльності, що породжує щось нове, ніколи раніше не існуюче, що має соціально значиму цінність.

Творча активність – вища форма прояву активності, яка в той же час є характеристикою творчості.

У багатьох дослідженнях, присвячених питанням розвитку творчої активності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в різних видах діяльності (А. Грибовської, В. Огузова, З. Пазнікової, Н. Сокольнікової тощо), однією з найважливіших умов вирішення проблеми розвитку творчих якостей називається включення дітей в різні види діяльності.

Розглядаючи проблему дитячої творчості, Б. Теплов вказував на необхідність ор-

ганізованого залучення дітей до художньої діяльності, що дає можливість проявити неабиякі творчі здібності. Важливим в розгляді проблеми формування творчої активності дітей дошкільного віку є позиція самої дитини як активного й самостійного творця, діяча в будь-якому виді діяльності. Всебічний розвиток відбувається тоді, коли дитина приймає активну участь в діяльності, усвідомлено ставиться до справи, проявляє ініціативу, активність, самостійність.

У розумінні творчості в художньо творчих видах діяльності ми будемо спиратися на визначення художньої творчості, сформульованого Т. Комаровою, яка розглядає художню творчість дітей дошкільного віку як створення дитиною суб'єктивно (значимого для дитини насамперед) нового продукту (малюнка, виробу, розповіді, танцю, пісеньки, гри, придуманою дитиною), придумування до відомого нових, раніше не використаних деталей, по-новому характеризують створений образ (в малюнку, в оповіданні тощо), придумування свого початку, (кінця, нових дій, характеристик героїв тощо) застосування засвоєних раніше способів зображення або засобів виразності в новій ситуації (для зображення предметів знайомої форми – на основі оволодіння мімікою, жестами, варіаціями голосу тощо), прояв дитиною ініціативи у всьому, придумування дитиною різних варіантів зображення, ситуацій, рухів. Сюди ж автор відносить і сам процес створення образів казки, оповідання, гри – драматизації, в малюванні, пошук в процесі діяльності способів, шляхів вирішення завдання (образотворчої, ігрової, музичної) [6, с. 5].

При такому підході творча активність буде розглядатися нами в двох аспектах: діяльнісному й особистісному, причому, в єдності цих сторін. Творча активність, спрямована на реалізацію діяльності, через яку відбувається привласнення людського досвіду, збагачує особистість дитини, формує у неї суб'єктивно значуще ставлення до навколишньої дійсності. В той же час стимулами до діяльності, до прояву творчої активності в ній будуть мотиви, смислові установки й регульовані ними вчинки дітей. Тобто творча активність виявляє глибину особистих образів, потреби, здібності та ціннісні орієнтації, на що вказує у своїй роботі З. Пазнікова.

Таким чином, спираючись на дослідження філософів з проблем виховання соціальної активності (Є. Ануфрієва, Ю. Бухалова тощо), художньої творчості

(Г. Єрмаш, О. Лілова, Я. Пономарьова тощо), ми будемо розглядати творчу активність як складну, інтегральну якість особистості, що уявляє собою діалектичну єдність загального, притаманного всім видам соціальної активності, і особливо, характерне лише як міра діяльності особистості в галузі художньої творчості, має дві взаємопов'язані сторони: зовнішню й внутрішню.

Зовнішня сторона передбачає здійснення дій та вчинків творчого характеру. Внутрішня передбачає усвідомлене, осмислене ставлення до діяльності що виконується, прояв вольових якостей, пов'язаних з досягненням результату.

Творча активність включає в себе наступні компоненти, що дозволяють здійснити діяльність: позитивне емоційне відношення, інтерес, самостійність, ініціативність, цілеспрямованість, наявність знань і здатність застосувати ці знання на практиці в нестандартній ситуації, якість отриманого результату, що характеризується новизною, оригінальністю.

Без наявності вище перерахованих компонентів неможливо говорити про прояв творчої активності в діяльності.

Формування й розвиток творчої особистості залежить від багатьох умов, однією з яких є рівень сформованості одного з її аспектів – творчої активності. Сприятливі формуванню й розвитку творчої активності особистості можливо й необхідно якомога раніше, починаючи з дошкільного віку. Визначаючи значення дитинства, відомий вітчизняний педагог В. Сухомлинський так говорив про цей період людського життя: «Людина опановує й рідну мову, й алфавіт музичної культури тільки в роки дитинства. Те, що упущено в дитинстві, дуже важко, майже неможливо надолужити в зрілі роки» [7, с. 48]. Його слова підтверджуються дослідженнями психологів (Л. Венгер, Л. Виготський, О. Запорожець, О. Леонтьєв тощо), які показують, що даний період розвитку дитини є найбільш чутливим до засвоєння різноманітного суспільно-історичного досвіду людства, до оволодіння всілякими видами діяльності, в тому числі й творчими.

У старшому дошкільному віці, в наслідок розвитку допитливості й пізнавальних інтересів дітей, розширюються можливості пізнання ними навколишнього світу, що відповідає не тільки практичній діяльності дітей а й дозволяє передбачати заздалегідь результати власних дій.

Емоційні прояви дітей, що показують їх зацікавлене ставлення до об'єктів навко-

лишньої дійсності, сприяють міцному за-
своєнню знань, умінь і навичок, їх стійко-
сті і, отже, створенню можливості засто-
сування цих знань в нових умовах, прояву
творчої активності.

На підставі досліджень психологів роз-
витку сприйняття дітей дошкільного, і зок-
рема старшого дошкільного віку, можна
зробити висновок, що старший дошкільний
вік є основою для формування творчої ак-
тивності та дитячої творчості в цілому, так
як розвиваюче сприйняття дитини є збуд-
ником активності дитини й творчої діяль-
ності в цілому.

Таким чином, вибір нами дітей п'ятого-
шостого року життя в якості об'єкта дослі-
дження з точки зору можливості форму-
вання творчої активності, обумовлений
якісним розвитком вище названих психіч-
них процесів, які в своїй основі створюють
передумови для виникнення й подальшого
розвитку творчої активності в результаті
взаємодії з об'єктами навколишнього світу
у нашому житті й формуванні суб'єктивно
значимого ставлення до них з боку дитини.

Потреба в творчості з'являється у дити-
ни рано й виражається в таких видах діяль-
ності, як творчі ігри, музична, образот-
ворча, словесна, конструктивна творчість.
Але творчу активність можна розвивати
лише в тому випадку, коли весь педагогіч-
ний процес буде побудований таким чи-
ном, що дитині буде цікаво все, що вихо-
дить від вихователя, коли відсутній тиск з
боку дорослого, який проявляється, перш
за все, в пропозиції дітям готових форм
тієї чи іншої дії, тієї чи іншої діяльності й
вимоги суворого їх виконання, в приду-
шенні самостійності й дитячої ініціативи.
Для розвитку творчої спрямованості особи-
стості дитини, як відзначає Т. Комарова,
потрібно в центрі всієї педагогічної діяль-
ності поставити дитину, задоволення її
потреб в активності, в діяльності, в пі-
знанні, розвитку її здібностей, уяви, твор-
чості, забезпечення її емоційного благопо-
луччя, щасливого дитинства. Це в свою
чергу вимагає створення оптимальних
умов, вибору найбільш ефективних мето-
дів, прийомів і засобів виховання та на-
вчання.

В основу своєї роботи з формування
творчої активності дітей старшого дошкі-
льного віку ми кладемо максимальне вклю-
чення в побут і діяльність дітей народного
мистецтва, і зокрема, усної народної твор-
чості.

К. Ушинський зробив висновок про те,
що «рідне слово є основою всякого розумо-

вого розвитку й скарбницею всіх знань: з
нього починається всяке розуміння, через
нього проходить й до нього повертається»,
що «слово є єдиною сферою розвитку духу»
і, що «на володінні цією сферою повинно
будуватися будь-яке навчання й розвиток»
[8, с. 108–121]. Таким чином, в центрі ро-
боти з виховання та навчання дитини
К. Ушинський ставив рідне слово.

Одним із засобів, що сприяє формуван-
ню особистості підростаючого покоління,
що несе в собі колосальний виховний і
освітній потенціал, є усна народна твор-
чість, тому, що в ній закладені мудрість,
досвід народу, найкраще в морально-
естетичному відношенні. До того ж вона
сприяє формуванню творчості дітей. Оскі-
льки образи творів поетичної творчості
народу являють собою специфічне відо-
браження дійсності за допомогою засобів
виразності, характерних тільки для усної
творчості народу й дозволяє коротко ви-
словити дуже багато.

Значне місце в житті дитини займає та-
кий жанр усної народної творчості, як каз-
ка. З нею дитина зустрічається, починаю-
чи з раннього віку, слухаючи казки, які
розповідала мама або бабуся, відчуває ті
чи інші почуття, переживання. Діти раді-
ють успіхам героя, ненавидять щось пога-
не, з чим герої б'ються.

Таким чином, казки, супроводжуючи
дитину з перших років її життя, долучають
її до великої духовної культури власного
народу, сприяють створенню духовної бли-
зькості й шанобливого ставлення до того,
що зроблено думкою, почуттями поперед-
ніх поколінь.

Казки українського народу містять в со-
бі значні виховні можливості, оскільки ка-
зки – твори, в яких поєднуються реальність
й вигадка. Вони виникають з реальності,
творчо переосмисленої й переробленої в
художні образи твори усної народної твор-
чості, тобто казки є видом духовного осво-
єння дійсності з метою творчого перетво-
рення навколишнього світу за законами
краси. Казка за своєю сутністю є мистецт-
вом.

Казка, на думку О. Запорожця, відіграє
велику роль в житті дитини-дошкільника, в
її психологічному розвитку: «Слухання каз-
ки поряд з грою виконує найважливішу
роль в розвитку уяви – здатності, без якої
неможлива ні розумова діяльність дитини в
період шкільного навчання, ні будь-яка
творча діяльність дорослого» [9]. Він вказує
на те, що, якщо дитина виховується на
народній казці, то вона стає здатною від-

чувати міру, яку не повинна переходити уява в мистецтві.

Найбільший моральний і естетичний потенціал закладений в прислів'ях і приказках, створених українським народом й містять погляди на світ, природу, суспільний устрій, а головне ставлення народу до навколишньої дійсності й уявлення про своє місце на землі, ціннісні орієнтації. Причому, відображаючи багатогранність життєвого досвіду людей, прислів'я й приказки містять в собі суперечливі оцінки й судження з приводу одного й того ж явища, предмета, оскільки відобразили суперечливість світогляду й різномірний вплив на нього.

Прислів'я та приказки – особливий вид усної поезії, століттями шліфував й увібрав у себе трудовий досвід численних поколінь й зафіксував його в яскравій, барвистій, лаконічній формі. Вони невеликі за обсягом, але дуже об'ємні за змістом, тому й існують по теперішній час. Недарма в народі кажуть: «Прислів'я вік не зламається».

Тематика прислів'їв різноманітна. Прислів'я та приказки можна назвати своєрідною енциклопедією етичних уявлень народу. Більшість з них несе в собі довічні теми: добра й зла, гарного й поганого, любові, стосунків у сім'ї, взаємин батьків і дітей тощо. Тому дуже важливо використовувати прислів'я й приказки в моральному й естетичному вихованні дітей.

Значний вплив на розвиток розуму, образності мови, вміння творчо використовувати слово, уявити образ предмета, явища, що відграє важливу роль у формуванні уяви, й зокрема творчої, має відгадування й придумування дітьми загадок.

Загадка являє собою одну з малих форм усної народної творчості, в якій в стислому, образному вигляді даються найбільш яскраві характерні ознаки предметів і явищ, що безпосередньо оточують людину в побуті, в природі.

Відгадати загадку – значить знайти розв'язання логічного завдання, здійснити досить складну розумову операцію. При відгадуванні загадки, яка будується на перелічуванні ознак предмета або явища, важливо провести аналіз, тобто виділити всі ознаки, й синтез, тобто об'єднати їх в одне ціле й віднести їх до того чи іншого предмета або явища, що характеризується в загадці.

Відгадування й придумування загадок впливає на розвиток мовлення дітей з різнобічно. Вживання для створення загадки метафоричного образу різних засобів ху-

дожньої виразності (прийому уособлення, використання багатозначності слова, виражень, епітетів, порівнянь) сприяє формуванню образності вимови дітей дошкільного віку.

Загадки збагачують словник дітей за рахунок багатозначності слів, допомагають побачити вторинні значення слів, формують уявлення про переносне значення слова. Вони допомагають засвоїти звуковий і граматичний склад мови, примушують зосередитися на мовній формі й аналізувати її.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз філософських і психолого-педагогічних праць з проблеми творчості й формування творчої активності показав, що формування творчої активності слід починати в дошкільному дитинстві. Найбільш ефективно воно здійснюється в процесі різноманітних видів художньо-творчої діяльності (музичної, образотворчої, ігрової, художньо-мовленнєвої, театралізованої, конструктивної), що є специфічними для дітей дошкільного віку й найбільш повно відповідають їх різноманітним потребам. Аналіз літератури з проблеми творчості дітей та формування у них творчої активності, ролі народного мистецтва у формуванні творчої особистості дозволили визначити можливості усної народної творчості в формуванні творчої активності, закладені в характері й змісті фольклору, виділити вимоги до відбору творів фольклору з формування творчої активності дітей старшого дошкільного віку. Твори усної народної творчості повинні відображати традиції фольклору, реалістичне ставлення до явищ навколишньої дійсності; мають характеризуватися достатньо високим морально-естетичним рівнем; враховувати психологію дитини, її вікові особливості, рівень розвитку, інтереси.

Список бібліографічних посилань

1. Философский энциклопедический словарь. 2-е изд. М.: Советская энциклопедия, 1989. 840 с.
2. Краткий психологический словарь. Сост. Л.А.Карпенко; Под общ. ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. М.: Политиздат, 1985. 431 с.
3. Пономарёв Я.О. Психология творчества и педагогика. М., 1976. 304 с.
4. Крамар П.П. К определению понятия «творчество». *Вопросы общественных наук*. Киев: Наук, думка, 1982. Вып. 50. С. 54–61.
5. Ермаш Г.А. Творческая природа искусства. М., 1977. 320 с.
6. Комарова Т.С. Условия и методика развития детского творчества. М.: Alma mater, 1994. 32 с.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані педагогічні твори в 3-х томах. Т.1. М., 1978.

8. Ушинский К.Д. Родное слово. *Педагогические сочинения в 6-ти томах*. Т.2. Москва, Педагогика, 1988.
9. Запорожец А. В. Психология восприятия сказки ребёнком-дошкольником. *Дошкольное воспитание*. 1948. №9. с. 34–41.
4. Kramar, P.P. (1982.) To the definition of "creativity". *Questions of social sciences*, 50: 54–61.
5. Ermash, G.L. (1977). The creative nature of art. Moscow. 320 p.
6. Komarova, T.S. (1994). Conditions and methods of development of children's creativity. Moscow: Alma mater. 32 p.

References

1. Philosophical encyclopedic dictionary (1989). Editorial Board: Averintsev AA, Arab-Ogly EA, Plyichev LF and others. 2nd ed. Moscow: Soviet encyclopedia. 840 p.
2. A brief psychological dictionary (1985). In L.A. Karpenko (Comp.); A.V. Petrovsky, M.G. Yaroshevsky (Eds.). Moscow: Politizdat. 431 p.
3. Ponomarev, Ya.O. (1976). Psychology of creativity and pedagogy. Moscow. 304 p.
7. Sukhomlinsky, V.O. (1978). Selected pedagogical works in 3 volumes. Vol.1. Moscow.
8. Ushinsky, K.D. (1988). Native word. Pedagogical works in 6 volumes. Vol.2. Moscow, Pedagogy.
9. Zaporozhets, A.V. (1948). Psychology of perception of a fairy tale by a preschool child. *Preschool education*, 9: 34–41.

KOTELIANETS Iulia,

senior lecturer of methods of preschool and primary education department,
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University

PHILOSOPHICAL AND PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL BASES OF CREATIVE ACTIVITY OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE

Summary. *The article substantiates the relevance of the formation of children's creative activity with the help of folklore in the process of integration of different types of artistic activities in the theory and practice of preschool education. It is noted that the highest form of human's activity and at the same time his characteristic is creativity, at the same time creative activity is defined as human activity in a particular type of creativity, which acquires essential and specific features of creativity. As a result we can mention that creativity and activity are interrelated, interpenetrating concepts that influence each other.*

Different approaches of understanding the essence of the concepts "creativity", "activity" are revealed and the main interpretations of these terms in philosophy, psychology and pedagogy are reflected. It is determined that in the studying of creativity there are two approaches: creativity as an activity; creativity as a personality trait.

Based on the research of philosophers on the problems of education of social activity, artistic creativity, we consider creative activity as a complex, integral quality of personality, which is a dialectical unity of general, peculiar to all types of social activity, and especially specific only as a measure of personality's activity in art, has two interconnected aspects: external and internal.

The external side involves the implementation of actions and deeds which have creative nature. Internal involves a conscious, meaningful attitude to the activities performed, the manifestation of volitional qualities associated with achieving the result.

Older preschool age is the basis for the formation of creative activity and children's creativity in general, as the developmental perception of the child is the causative agent of the child's activity and creative activity in general.

One of the means that contributes to younger generation personality's formation, which carries enormous educational potential, is folk art, because it contains wisdom, the best people's moral and aesthetic experience. In addition, it contributes to the formation of children's creativity. Based on the analysis of research, the possibilities of such types of oral folk art as fairy tales, proverbs and sayings, riddles in the formation of creative activity, based on their nature and content.

Keywords: *creativity; activity; preschoolers; artistic development; oral folk art; subject of activity.*

*Одержано редакцією 01.03.2020
Прийнято до публікації 30.03.2020*